

Megjelenik minden esztendőnkön, az író képpel ellátva. Előfizetési ár: Egész évre 6 frt; félévre 3 frt; negyedévre 1,50 kr. Előfizethető minden postahivataltal és könyvtárral. Hirdetések díja: 4 házasos petit sor 3 új kr. Szerkesztői szállás: mátyásfalva 2. sz. 2. d. emelet. Kiadó-hivatal: barátok tere 7. szám.

Révész Bálint superintendens.

A tiszántúli református egyházkerület apr. 20-iki gyűlésén, a Balogh Péter halála által megüresedett superintendensi méltóság betöltésére beadott szavazatokat fölbontván, nagy többséggel Révész Bálint egyházkerületi főjegyző választotta meg a 783,272 lelket számláló és 565 anyaegyházból álló kerület főpapjává. A beérkezett 577 szavazat közül 471-re volt az ő neve jegyezve.

A választást minden oldalról üdvözlés fogadta, s nemcsak a református Jeruzsálem, hanem a napi sajtó is sietett a tisztelet és elismerés őszinte kifejezésével.

Révész Bálint egyike legkitűnőbb férfiainknak, ki úgy az egyház körül, mint a közéletben, irodalomban, s egy új nemzedék nevelésében, egyaránt nagy érdemeket szerzett. Ő pap, hazafi, jeles tanár, kitűnő szónok, mely bölcselmű író, polgár és szeretetreméltó ember. A magas polera saját ereje és tanulmánya segítette, mert mint egyszerű szülők gyermekének saját képességén és szorgalmán kívül más támasza nem volt.

Tehetségeinek érvényesítésére bir többi közt oly kellekkel is, mely ritka. Ez kitűnő szónoki képessége, melylyel hallgatósága fölött uralkodik, és szép eszméit közli. E tulajdona hamar föltűnt, s az ifjú predikátor hitbeszédeinek és előadásának híre csakhamar megállapította jó nevét. A szónoklat külső és belső szépségei csak keveseknél vannak meg oly nagy arányokban. Növeltek népszerűségét imái és egyházi beszédei is, melyeknek előbb másolatát, majd nyomtatványait napról napra jobban terjedtek. Ezekből költői lelkületet s mélyen gondolkozó, világos elmét tanulunk ismerni.

Mint a debreceni egyházmegye esperese az egyházi kormányzatban fejtett ki erélyt, tapintatosságot és szerzett nagy elismerést. Mint egyházkerületi főjegyzője 15 éven át működött, s hogy mily eredménnyel, mutatja az ápril 20-iki szavazás. A hatvanas évek patenszes korában Révész mint hazafi lépett föl a hatalom ellen, mely a protestans egyházat nemzeti jellegéből akarta kivetkőztetni s megfosztani híveit azon emlektől, melyből az elnyomatás idejében a hazafias erőt

szívták. Az általa akkor szerkesztett jegyzőkönyvek- és feliratokban Révész a hazafias hevet méltóságos bátorsággal és aranytollal fejezte ki.

A tanár ezeket oktatótt, s egész oda adással esüggött e pályán, melyen oly sok fogékony lélekkel oszthatta meg, a mit ő tud. A polgári társaság viszonyaiban mint polgár, mint a városi képviselőnek, mint nagyszámú jótékony és közművelődési egyesület választmányának tagja kitűntette ismereteinek sokoldalúságát, buzgalmát, s

tartván. A hittani pálya bevégzésével előbb esküdti (jurátusi) egyszersmind előbb a grammatikai, majd a felsőbb rhetorikai osztályban köztanító, végre contrascríbai és seniori hivatalokat viselt. Ez idő alatt természetes hajlamánál fogva az egyházi pályára képezvén magát s mint a főiskolai imaházban, egy a városi templomokban több ízben szónokolván, a közügyelmet magára vonta, s általános tetszés nyilvánult irányában. Már ekkor több eredeti egyházi beszédet készített, melyek közül egy-kettő később a pesti egyházi beszédek gyűjteményében és lelkészi társan nyomtatásban meg is jelent; az imák pedig a később általa kiadott imakönyvekbe kevés változással foglaltattak.

Az 1842-ik évben a seniori hivatalt bevégezvén, az októberi egyházkerületi gyűlésen az akkor önállólag föllállított gyakorlati lelkészeti tanszékre tanárnak választották. E hivatalt azonban csak 1844-ik év november havában kezdte meg, s folytatta azt kitűnően. Tanári pályája megkezdése előtt a külföldi egyetemeket látogatta meg; nevezetesen a berlini egyetemen fél-évig tanult, sőt a bázei, hallei, göttingai, gieszeni, heidelbergi és lipcei egyetemeken is hallgatta a szakába vágó tudományokat. Időközben a h. bősörményi egyházi lelkészül választotta, de e megtiszteltetést, mivel már a főiskolának volt lekötelve, mint tanár el nem fogadhatta.

1855. szeptemberi havában a néh. superintendens Szoboszlai Pap István halálával megürült debreceni lelkészi állomásra választák; 1856. január 13-kán az egyházkerületi főjegyzőségre beküldött szavazatok fölbontatván, általános többséget nyert.

Fáradatlan munkásságának s irodalmi buzgalmanak már több terméke ismeretes a közönség előtt, melyek eddig mintegy 100 nyomtatott ívet tesznek, és sok ezer példányban vannak forgalomban, a két magyar hazában leginkább használtatnak, s közkedvességben és becsben állanak. Eddigélő következő munkái jelentek meg nyomtatásban: Vasárnapi, ünnepi alkalmi imádságok templomi használatra 1854; már három kiadást

Révész Bálint. (Gondy Károly fényképe után.)

eselkedeteit ez irányban is művelt izlés, bölcsesség, szabadelvűség, és a haza érdekeihez odaadó ragaszkodás jellemző.

Révész Bálint született Debrecenben az 1816-ik év január 16-án közrendű polgár szüléktől; tanulását kezdte és végezte a ref. kollégiumban, s már gymnazialis tanuló korában kitűnt szép tehetsége és különösen a szónoklatra fogékony hajlama.

Felsőbb tudományokat hallgatott 1832—38-ig, tanulótársai közt az első helyet mindenkor meg-

ért. Köznapi imádságok templomi használatra 1850; második kiadást ért 1861-ben. Imakönyv protestáns kereszténynek számára magános használatul; második kiadást ért. Egyházi szertartási beszédek (agendák) 1853. Ezenkívül közrebocsátotta debreceni lelkész Lakatos József templomi és halotti egyházi beszédeit két füzetben. Néhai superitendus Szoboszlai Pap István ünnepi és alkalmi, közönséges és halotti egyházi beszédeit, agendáit és imáit.

Az 1858-ik évtől 1860-ig az „Egyházi könyvtár“ szerkesztette, melyek füzetben jelentek meg.

Egyházi beszédei közül, a fent említettekön kívül többi közt megjelent nyomtatásban: a Tisza Lajos, Teleky László, Matkovics Albert és özve Bekk Pálné fölött mondottak.

Bryant

a természethez. *)

Óh természet! — az isten önmagának
Emelte henned templomát:
Istent valóban s hön csak az imádhát,
Kit a te szentséged hat át.

Óh természet! mint árva, gyöngye gyermek
Már én ihlettel jártalak:
S érzém, kit a sors árvasággal ver meg,
Vigaszt te nyújthatsz neki csak.

S hogy később vittok eszmék, tervek, álmok,
Melyekből mind fölbredék:
Érzém: az ember önző, esalfa, álnok,
Csak te vagy az őszinteség.

Nincs benned egy fűszál, mely többnek akarna
Születésénél látszani:
Nincs oly vén szádozástólgy, mely a harmat
Csöppel szégyelne játszani.

Bérid vihart kigúnyuló alakja
Virágos völgyvel enyeleg:
A méltóságának benned nincs salakja,
S nem gőg erőd s önérted.

Óh természet! életnek körfutását
Te édesítéd meg nekem!
S ha emberek körmik' szívembe ásák,
Te meggyógyítád hűn sehem.

Te vagy! melyet hogy eddig láthaték én
És társalaghaték veled,
Megáldom multamat a pálya végén,
S örülök, hogy ismertelek.

Te vagy, mely bizton megnyugtatta lelkem
A sirnak titkos küszöbén:
Mert nem lehet, hogy rosszabb sorsra leljek,
Ha alkatrészed leszek én.

Menj templomba istent hiva térden,
Csukló ajakkal gyáva nép:
Kit csak azért hiszesz, hogy vágyaidho' mérten,
Koldulhasd irgalmit s kegyét.

Oldoztasd fel magad az ő nevében
Végperceden bünöd alól:
Hidd, hogy rabszolga félelmed hevében
Imád a másvilágra szól.

Ér elmegyek a természet ölébe,
Hol föllobog önértetem:
S ott érzem, hogy vagyok az isten képe,
Hol őt magát szemlélhetem.

Fejemet a virágos földre hajtom,
S minden büntől megtisztulok:
Nevét talán utolszor elsohajtom,
És mosolyogva meghalok.

Ifj. Ábrányi Kornél.

Egy komédiásné.

(Pann II. beszéde.)

Máriának hívták s szentimentális szerelmes-
nőnk volt.

Hogyan jutott a színházhoz? Ennek története
épen oly mindennapi, mint szomorú. Anyja sze-

gény volt s jó barátnéi azt ajánlották neki, hogy
szép leányát adja színésznőnek.

Egy lelkiismeretlen, tönkrejuttot színésznő,
kinek fülete abból állott, hogy a színpad számára
fiatal tehetségeket fűdözzön fel és képezzen ki,
ezek szegény szüleinek zsebéből az utolsó garast
is kiesikarván, — a leánykát oktatta s aztán igaz-
gatónknak ajánlotta. Ez örült ez új olesó tagnak,
ki mint kezdő nagyon csekély fizetésre tarthatott
igényt. Így jutott Mária társaságunkhoz.

„Társaságunk“ alatt pedig egy tuat rongyos
komédiást értek, kiknek én is kezei közé jutot-
tam, midőn első színészi hadjáratomat kezdtem
meg. Midőn Mária is hozzánk csatlakozott, mintha
szép májusi hajnal virradt volna az egész csa-
patra. Hanem Mária valóban oly megható szép-
ség is volt, mely előtt még a sülyedt emberek is
kénytelenek meghajolni s melyhez közeledni még
a bűn sem merészel. Jó édes anyámnak volt egy
régii szűz Mária-képe, melynek arcáról áhitat, sze-
lidség, égiesség sugárzott! Ezen képhez tökélete-
sen hasonlított. Aranyszőke hajzat körítette sze-
lidet piros arcát, mintha fesledező rózsára sugarak
hullottak volna. A ki tiszta kék szemébe pillan-
tott, az annak mélyéből többé nem talált ki; ha
mosolygott, Mirza Safii dalait álmodtam.

Ezen bukott angyalok közt ő volt egyedül
tiszta.

Közénk jutása után néhány nap múlva már
szerettem őt; eszményemet megtestesítve láttam
benne; ő lett számomra a művészet nemtőjévé.

Egy napon Schiller „Haramját“ adtuk.

Mindig azt hívém, hogy Marsano Vilmos, a
„Hősök“, „Nászút“ s más kedves vígjátékok szer-
zője, hazudott, midőn leírta azon jelmezt, melyben
ő „Ferencet“ Olaszországban látta. Hanem Mar-
sanó igazat mondott, mert e jelmezt én is láttam!

Oh, mily jelmezben játszotta a mi „gazembe-
rünk“, a mi borotvált homlokú szerencsétlen intri-
guánsunk Ferencet! S mily maszkot választott!
Csupasz koponyáját lángvörös, elől üstökre
fésült, hátul farkocsa font vendéghaj fődte. Ezen
kívül fehér harisnyát, vörös nadrágot s hasonló
színű mellényt és sárgavirágos butorkelméből varrt
frakkot viselt! Hozzájárult ezekhez hosszú, vörös
bibires orra, pókhása, és púpjá!

Igy játszotta ezen zelóta, ezen öt láb magas
szörny Moor Ferencet. Szerencsére az arany arany
marad, hentergessék meg bár pocsolyában.

Mi többien hasonlóképen a legképtelenebb
lovagi jelmezekbe voltunk bujtatva, melyekben
a „haramjákat“ rendesen adni szokták, s most
képzeltetjük az ellentétet! Borzalom és undor
lepett meg, úgy hogy teljes önuralmamra volt
szükségem, miként tovább játszassam.

Hol voltak a művészetről való eszményi álmok,
hol a hivatás? Mily nyomorult, semmirekellő
komédiások voltak a művészet ezen papjai. Oda
a lelkesültség, oda az illúziók!

Mária Análiát játszotta. Láthatólag elfogult
volt. Talán úgy gondolkozott, mint én?

A Ferencel való kerti jelenet után a kulisszák
mögé lépett. Én egyik diszitményhez támasz-
kodva, némán engedtem át magamat azon benyo-
másnak, melyet kellemé gyakorolt rám.

Oda lépett hozzám s kezét nyújtá, mely reszke-
tett az enyémben.

Föltékittem reá; rendkívül izgatott volt.
Köny perült ki szeméből, mely arcát egészen
végig futva, látható barázdlat hagyott maga mögött
arca festékén.

— Mit, kegyedet is megragadta a kiábrándulás
kegyetlen ördöge s szétépte keble istenét? A
kegyed eszményei is rongyokká vannak tépve,
miként az enyéim? Ön is átlátja, hogy itt nincs
művészet, nincs fogalom sem hivatás- és tehetség-
ről? Igen, igen! ez a mi művészetünk; beestelen
komédiás-banda, melynek oly papjai vannak,
mint ez a Moor Ferenc! Vajjon fönt fog-e üszni
a hullámok között, avagy aláülyed, mint azok?

— Ne beszéljen ön így, — kiáltott föl Mária.

— Én iszonyúan szenvedek. — Lázasan szori-
totta meg kezemet; ütere hevesen dobogott.

Moor Ferenc tölem két lépésnyire vonaglott
undorítóan; én nem láttam.

Változás! Az alázuható diszitmény lehasítja
csipkeujjamat; én nem érzem.

Bensőmben ezer hang szólal meg, melyek ér-
zékemet lebilincselik.

Odakint csak komédia foly; itt benn van az
élet és valóság.

A mit éreztem — az a szerelem, a mit láttam
— az a szeretet, a mit hallottam — az a szavainak
zenéje volt.

Egyszerre oly közel léptünk egymáshoz, mintha
mindig egymásé lettünk volna.

— Mária, én szeretlek! — kiáltá bensőmben
ezer hang. — Mária én szeretlek, meg kell ezt
mondanom neked, mert megőrülök! — susogták
szavaim önkénytelenül.

Ő rám tekintett s zokogva mondá: „Köszö-
nöm, Gyula!“

E perében rohant be a rendező.

— Az istenért, gyorsan ki! Az ön jelenetére
jött a sor.

Ezzel kitolt a színpadra. Én komédiás voltam,
ő komédiásné, — így hát játszottuk a komédiát.

Midőn játék után az öltözőszobából kiléptem,
épen két katonatiszt ment ki előttem.

— Beesütemre! — kiáltott föl egyikük, — a
jó M. ma úgy játszott, mint egy teve! (Az az M.
én voltam.)

... Több nap mult el s mi szerettük egymást.
Elfeleltem egész nyomorúságunkat s boldog voltam.
Delelőt a próbán találkoztam vele, delután
meglátogattam s este együtt játszottunk. A kis
város lakosai azt sugdosták, hogy „viszonyunk
van egymással.“

— Azért játszanak együtt oly természetesen, —
mondá orrfintorgatva a kövér gyógyszerészné.
Reám azonban tavasz mosolygott, s virágok nyil-
tak számomra.

Egy napon magához hívatott az igazgató. Szi-
goruan fogadott.

— M. ur, önnek viszonya van H. kisasszony-
nyal.

— Ne fecsegen ön ily dolgokat; én szeretem
Mária kisasszonyt.

— De én ezt nem szeretem.

— Eh, ezzel nem sokat törődöm, uram!

— De én törődöm vele, uram!

— S miért? ha szabad kérdeznem.

— Mert zavarja üzletemet.

— Ohó! s hogyan, ha úgy tetszik?

— Mert a kisasszonyoknak csak a közönség, s
nem a színészek tetszését kell keresniök.

— Uram, ön nyomorult!

— Mérsékelje magát; én igazgatója vagyok.
Megtöltöm önnek a hölgyeimel való szerelmes-
kedést, kiket hátráltat tanulásukban.

— Talán játékkendjét félti ön?

— Ön fel fog hagyni viszonyával. S e mellett
gróf Bradac, szinkörünk mindennapi vendége,
érdeklődik H. kisasszony iránt.

— Mit mond ön?

— Ön nem fogja utját állani.

— Én mindenkinek beverem a fejét, ki Mária-
hoz közeledni merészel. Jegyezze meg ezt ön.

— Ezért ön meglakol.

Az ajtó becsapódott mögöttem.

De nem lakoltam meg, mert ennek az ember-
nek szüksége volt rám.

Igy mult el két hónap, s az idő nagyon hidegre
fordult. Mária szegény volt, ruháira nagyon
csekély.

Már mindenki meleg, prémes öltözetben járt; ő
azonban csak könnyű ruhájában jött a próbára.
Ekkor vettem csak észre, hogy nincs más köntö-
töse. Mit nem adtam volna egy nő köpenyért?
Hanem a kereskedők pénzt akartak látni, azt
épen, a mivel én nem díszkedhettem.

Folyton hidegebb lett. A szél körülhetlenül

*) Bryant a legnagyobb amerikai költő. A világirodalom-
ban is elsőik között áll s jelen költeményét bizonyára gyö-
nyről olvassa mindenki.

fíjt keresztül Mária vékony, kopottas kendőjén. Ő iszonyuan fázott. A „Tékozlót“ adtuk; Mária izgatottan jött a próbára s gyorsan lépett felém. Egy divatkereskedés szolgálja az nap reggel több köpenyt vitt hozzája választás végett, a mivel egy műbarát bízta meg őt, — mint mondá, — ki ismeretlen akar maradni. Ő visszautasította az ajánlatot s vékony kendőjében jött a próbára. Midőn ezt elbeszélte nekem, mintha szégyenlettem volna magamat. Sötétben tekintetem a földre.

— Mi bajod? — kérdezé.

— Semmi.

Utolsó kísérletet akartam tenni. Az igazgatóhoz rohantam.

— Mit akar ön?

— Előleget!

— Megbolondult ön? Én nem ismerem előleget.

— Tegyen kivételt csak ez egyszer, kérem.

— Nem teszek, mert játékkendőm szenvedhetne miatta.

— Uran, ön . . .

— Mi?

Ismét összeszedtem magamat, mert hisz pénzt akartam.

— Mondja meg ön őszintén, hogyan játszom?

— Nos, meglehetősen.

— Van rá szükségem?

— Meglehetősen.

— Ma a „Tékozlót“ adjuk. Minden jegy elkélt.

— Tudom.

— Ha nem ad nekem előleget, én nem játszom.

— Hogyan, uram? Ha ön nem játszik, levonhatom egész havi fizetését; olvassa csak el szerződését. Van még valami mondani valójá?

Tehát e lépésem is hiábavaló volt. Máriának megmaradt vékonyka kendője, s mégis oly szép volt ebben is, annyira tulragyogta mindnyáját. Hanem a többi komédiásné gúnyosan tekintgetett rá, s mit, ki nem küzdhet a hideg nélkülözés, fájdalom, azt megteszi a gúny. A gúny annyira fáj: meggyilkolja a lelket, meggyilkolja a szívet. A gúny az az „egy ujj“, melynél fogva a esábitó megragadja áldozatát.

Vasárnap volt. Én korán reggel öbredtem föl. Élénk viláosság hatott be ablakomon át, mert az éjjel havazott. Máriára gondoltam s borzongtam.

Midőn délben próbára mentem, Mária pompás új köpenyben jelent meg. A komédiások sorai közt a esodálkozás morgása volt hallható. Én halott-halaványnyá lettem s egy kulisszához támaszkodtam. Mária felém közeledék, hanem szemei a földre valának szögezve.

— Boldogtalan, hol vetted ezt a köntöst?

— Nem tudom, — mondá halkán; — a boltoslegény ma harmadizben hozta hozzám. Ellentmondásom dacára letette egy székre s azzal gyorsan távozott. Hiszen csak a színház egyik mindennapos látogatója elismerésének jele. Félóra múlva azután levelet kaptam anyámtól. Kértem őt, hogy küldene számomra köpenyre valót s ő azt válaszolta, hogy mitsem tehet értem. Oda kint tombolt a szél, keringett a hó; szemeim önkénytelenül a székre s a pompás köpenyre tapodtak; nem fordíthattam el tekintetemet. Végre mérészeltem gyöngöden megérinteni. Mily finom, mily kelme! Fölemeltem: mily nehéz volt! Csak lassan, próbaképen vettem magamra: tökéletesen illett rám. Most tizenkettőt ütött az óra s nekem a próbára kellett sietnem. Levettettem a köpenyt, mely oly jó meleg s kényelmes volt s fölvettem könnyű, hideg kendőmet. Kiléptem a folyosóra, hanem a kanyargó hó szemem közé esapott s fagyosan reszkettem. Szomszédnőim épen akkor jöttek haza; gazdagon voltak fölcimázva és beburkolóva. Hiszen vasárnap van s mindenki ünneplésébe öltözött. Visszatértem tehát szobámba: a köpeny ott feküdt előttem s mint valami mágnés, szememet önkénytelenül magára vont. Mintha bünt követnék el, úgy reszkettem; hanem szemeim pillantását mégis követték lassan kezeim. Félég eszméletlenül s nem tudva, mit teszek, a köpenyt

ismét magamra vettem. Ekkor gazdasszonyom kiáltá, hogy már tizenkét óra elmúlt, siessek a próbára. Elsiettem s itt vagyok! Haragudhatol rám e miatt? Oh, a hideget el birtam volna törni, hanem ott azoknak a nőknek gúnyját nem!

Ezer érzelem rohant meg; hanem volt-e rá jogom, őt kárhoztatni? Haragudhattam-e rá azért, hogy elfogadja az ajándékot?

Az ajándék Bradac gróftól jött kétség kívül; ő tudta ezt s mégis elfogadta? Hanem oda kint oly hideg volt, a szél dühöngött, a hó kanyargott, a többien gúnyolodtak, s ő elfogatta a köpenyt. Nem volt igazza?

Nem, nem volt igazza; mert első ízben adott előnyt a gonoszoknak ez tudja előnyét fölhasználni.

(Vége következik.)

Gróf Zrinyi Péter és Frangepán Ferenc örgróf közös sírja és kivégeztési helye Bécs-Ujhelyen.

A „Hazánk s Külföld“ mult száma közelvén szabadságharcunk három vértanújának areképeit és Zrinyi és Frangepán nyughelyének sírkövét, érdekesnek találok e sírkő bővebb ismertetését is közleni.

Nem régiben a kitűnő gyógyhatású s méltán európai híré gleichenbergi gyógyhelyről hazatérő Grátzon, s a világhírű Semmeringen át a triest-bécsi vonallal egyik derült délutáni négy óraker Bécs-Ujhelyre értem, s ott kiszálltam, az esti nyolc óraker érkező bécs-kaniszi vonalt bevárando.

A rendelkezésemre állott s egyébként unalmas várandótt négy órai várakozási időt, a vasúti időháznál kezdődő, s ettől egy kellemes árnyékos sétány által elválasztott város megtekintésére fordítván, mindenek előtt a négyszög s régi styben épült kétemeletes katonatiszti növeldét (akademiát), mely az osztrák hadseregnek oly sok képzett tisztet adott, nézetem meg; ennek négyszög udvarán a terjedelmes parkba jutva, meglepetve láttam ott Mária-Terézia szürke gránitállványra helyezett álló szobrát, ezen fölirással: „Der Gründerin der Wiener-Neustädter Militär-Akademie, Kaiserin Maria-Theresia, gewidmet von dankbaren Zöglingen 1862.“

Innét az előttem ismeretlen, de igen kellemes hatást okozó városban cél nélkül tovább haladva, esti hét óra felé egy nagy térre jutottam, melynek közepén egy góth styben épült kéttornyú, hajdan püspöki, most városi főtemplom áll, de mint-hogy becsukva volt, megláthatásához nem sok reményvel bírván, kárpótlásul a templom külső, jobb oldalán befalazott régi síremlékek olvasásához fogtam.

Legelől egy mészkőből készült, közép nagyságu, alig olvasható, régi góth iratu sírkő áll, Gölner Mátyás bécs-ujhelyi gyógyszerész sírköve 1591. évből. Olvasásában kifáradva, nem messze egy jó állapotban levő, ajtó nagyságu, aranyozatlan, könnyen olvasható, latin betűkkel írt, befalazott vörös márvány sírkő vonta magára figyelmemet. Vizsgálni kezdtem e síremléket, és egyszerre rendkívül meglepetés hatott át, látva, hogy Zrinyi és Frangepán, honunk szabadságaért s önállásáért elvérzett két vértanunk sírja előtt állok.

E lapok közelvén mind a sírkő rajzát, mind pedig a föliratot, fölőleges azt ismételni. Ily sírkő, s oly lesújtó fölirat jelzi azon közös sirt, mely a magyar történelem lapjain hősi tetteikkel fénylő Zrinyi- és Frangepán-család két utolsó sarjadékának hamvát rejti, s azt az ösök példáján okuló, de egyszerűs mind lelkesülő utókor számára ez ideig meggerszint.

E kegyeletes emlék fölötti merengéseim közt esti hét óraker megjelent a templom harangozója. Meghatottságomat titkolni képes nem lévén, mondtam neki, hogy egy sírkő föliratot olvastam, mely nekem, mint magyarnak, nagy meglepetést okozott.

Mire ő mindjárt szavaimba vágott, mondván: „Nemde, uram, ön gróf Zrinyi sírkövét olvasta? Oh! azt sok magyar jó megnézni; a mult hetekben is volt itt egy kanonok ur Egerből.“

A „Hazánk s Külföld“ egyik kitűnő jutalomképe Zrinyi és Frangepánt tünteti föl, midőn azok kivégeztésük előtt a bécs-ujhelyi városházban kitéve vannak: ezt figyelembe véve, valamint az utközben látott mostani városházát fölőtte régi-nek nem tartva, kérdém a harangozót: vajjon Zrinyi és Frangepán a mostani városháznál voltak-e kitéve? Ő azonnal felelt, hogy nem a mostani városháznál, hanem a régi sörháznál, mely akkor városház volt, várták kivégeztésüket, és fejezték le mindkettőt; ott is van számukra emlék-kő.

Én azonnal elvezettetém magamat a jó távol eső ó-sörházhoz. Ez a kapucinus-zárda mellett egy szűk utcában fekvő, hosszú, földszinti udvari épület, melylyel párhuzamosan később az utcára szintén egy hosszú földszinti épület (festőgyár) toldottak.

Ezen két rendbeli épület közt egy hosszú, keskeny udvar van, mely az onnét terhet szállító számtalan kocsik ki- s bejárása miatt tiszta állapotban nincsen.

Vezetőm a régi városházának mintegy közepe a táján festőgyárra nézőleg, a falban egy kivájlást mutatott, a hol az emlék-kő állott, mely Zrinyi és Frangepán lefejeztetési helyét mutatta, de melyet egy pár év előtt — nehogy az a szűk udvarban megforduló kocsik által tönkre tétesék — elővigyázatból, (mint vezetőm mondá) der Herr Prälat — valószínűleg a város lelkésze — a sörház melletti nyilvános mulatókertbe vezető ajtó felé, a kertbe nézőleg befalaztatott. Miután az idő már esti fél nyolc után volt, s a vasúthoz kellett sietnem, és a kertben álló fák lombjai is sötétséget okoztak, az emlék-kő tudni ohajtott föliratát a legnagyobb sajnálat mellett el nem olvashatván, az időházhhoz siettem.

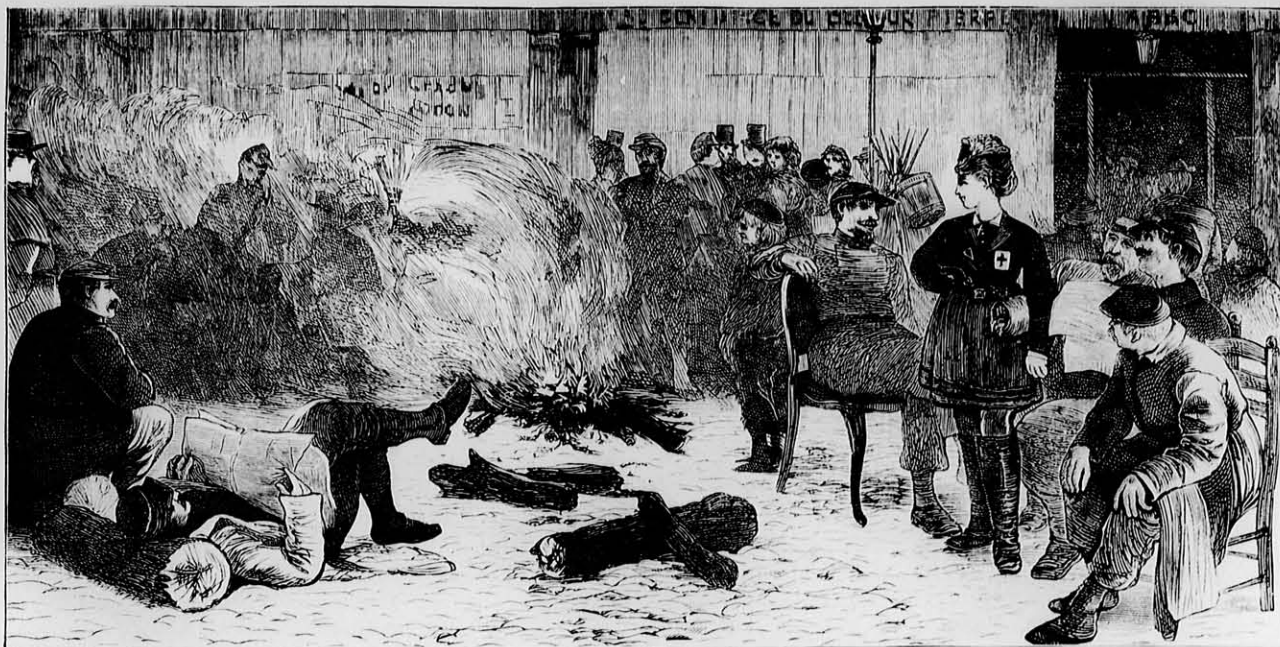
Igy tehát némelyek azon állítása, hogy Bécs-Ujhelyen Zrinyi és Frangepán lefejeztetési helye a felszámolt elhagyatottságban van és trágyadombnak használtatik, tévedésen alapszik; anyi azonban áll, hogy a kivégeztetési hely szűk volta s környezeténél fogva egy, a nemzet méltóságának s a két vértanuk iránti kegyeletnek megfelelő emlék felállításához méltó tért alig nyújthatna. Az egyetlen, mit nézetem szerint a honfűi kegyelet e két nagy hazafi emlékének szentelhetne, az volna: ha gróf Zrinyi Péter és Frangepán Ferencnek, mint a haza iránti érdemekben halhatatlanná vált két magyar főcsalád utolsó sarjadékainak a bécs-ujhelyi hajdani püspöki templomnál befalazott közös sírköve — a régiséget, mint történelmet tekintvén abban — fényesebb sírkő alakjában megújítatnék, vagy egy a nemzet méltóságának és a vértanuk érdemeinek megfelelő emlék által váltatnék fel, s emléküket által az utókorra néz: e is örökítették.*

Dr. Szendey János.

A párisi forradalmak.

A forradalmak történetében az első szerep Párisi illeti. Forradalmat kezdeni, s ennek oly irányt adni, hogy magán hordja az izgalom, az elvakultság és féltelenség új meg új jellegét, csak Páris tudja. Az elem, mely egy forradalmat képes

* Mi is ez irányban tettünk felszólítást. Sajnos, hogy a míg Magyarországon nem tudunk jeleseknek emléket vagy szobrot állítani, addig Bécsben is ránk számítanak, hogy osztrák jelesek Bécsben emelendő szobráinak felállítását előtögnünk segíteni. A b. Eötvösnek állítandó szoborra a királyné 1000 frtot adott, s a miniszterelnök-höz intézett egyenes felszólítására sem alakult még meg a bizottmány, mely e szobor ügyét elősegítene, holott a Bécsben Tegethoffnak tervezett szobor kezdeményezői közt ott van a miniszterelnök is, s a Magyarországból remélt gyűjtések eszközlését is magára vállalta.

Párisi forradalmak I. Az 1848-iki áprilisi napokból.

táplálni, sehol sincs oly nagy tömegben, mint Párisban; sehol sem oly erős, és végre sehol sincsenek oly fölhevítő forradalmi hagyományai, mint Párisban.

Az 1791—93-ki forradalom, mely a megundorodott emberiség lázas állapota volt, addig fogalom nélküli nagy határt szabott a forradalmak medrének. Az 1871-iki párisi forradalom mindent elkövet, hogy betölthesse e medret, de képtelen; mert míg amaz az emberiség elviselhetlenné vált fájdalma; az eszméknek folytonos nyomás által előidézett fanatizmusa ragadta a kitéréshez: a

a jelenlegit kellőleg figyelembe sem vehető rugók mozgatták; s míg akkor ellenállhatlanul, irtózatossal erővel robbant föl a forradalom lángja, most mesterségesen és kényszerszabályok által kell szítani. Akkor voltak rendkívüli szellemek, melyek a forradalmat vezették, szónokok, kik a népet vezették; most a középszerűséget sem ütik meg azok, kik egy ostromzár rendkívüli állapota után kedvet kaptak e rendkívüliséget továbbra is föntartani. A tömeg is más, mely most fegyverben áll. Ama nagy forradalomban nem volt elég fegyver, melyet a tömeg lázasan föl ne ragadt volna. De a

mostani tömeg elégette a nyaktitót, melyet a commune vezérférfiai az 1793. utánzására fölláttotak! Akkor a föllázadt, elkeseredett tömeg volt a fehémes, most legelső helyen fehémesek azon akadályok, melyeket a civilizáció emelt, fehémesek a paloták, melyeket össze kell rombolni, mert Párisban 500 torlasz van emelve, melyek közül 16 rendkívül nagy, valódi erősség; sőt több helyen robbanó torpedókat is rejtettek el.

Ma már nem lehet többé oly forradalom, mint 80 év előtt, s ennyi idő előhaladását semmi rendszabály, semmi erőszakosság sem képes áthidalni.

Párisi forradalmak II. Az 1791-iki forradalomból.

Nézzünk csak egy jelenetet. Menjünk a Vendôme-térre, hol állandó tábor van, mely első helyen is azzal van elfoglalva, hogy a tér közepén álló Napoleon-szobrot szidja és arról beszél, hogy oda a szabadság szobra való, 1791-ben XV. Lajos sóbrát Maillard egyetlen ujmutatására ledöntötték. Egy kis kaszárnya-szag érzik a téren, más rendkívüliség nincs, kivéve az utcák torlaszait, s egy-két ágyut, mely itt, meg ott nyújtózkodik. A

Az 1791-iki forradalom némi jellemzésére egy jelenetet írunk le.

Cazotte Jacques a régibb francia irodalom egyik ismertebb neve. A forradalom kitörvén, Cazotte elvonult Párisból, hol elég vészes lett volna rá nézve a tartózkodás már azért is, hogy aristokrata eredetű volt. Epernay közelébe, Pierry faluskába húzódott a 74 éves öreg, s költői foglalkozásának adta át magát. Körülbelül ekkor

rendkívül szerette, engedélyt kapott, hogy a fogház udvarában lakhassék.

Szeptember 2-ikán vezették Cazotte urat a törvényszék elé, hol a nyers Maillard elnökölt, s a „fenséges nép” tarka vegyületéből állt a hallgatóság. Hazaárulással vádolták, s a megtört aggastyán mitsen tudott védelmül fölhozni. Egyszerre Erzsébet rohan be, félajultan és zokogva. A rémület hangján kezd esedezni atyja életeért. A leány

Eletképek, III. A május-fa. (Böhm Pál rajza)

nemzetőrök csoportokban ülnek, vagy tűz körül sütkéreznek; markotányosnők jönnek, a kikkel enyelegnek; mások teljes kényelemben olvassák a hírlapokat, a commune rendeleteit. Most már ninesenek szónokok, kik izgassák, bősziítsék a népet, s bizony a nyomtatványok hideg betűit eszandesebb vérrel lehet végig olvasni.

Elfogatás, lefoglalás, erőszak sok történik, mert a törvények félre vannak téve, mert Párisban forradalom van!

írta azon regényt, melyből később a „Satanella” ballet szövege származott. Cazotte szerencsétlenségére leveleket is írt a kibujdosott arisztokratákhoz. Egy reggel aztán a köztársaság polgár-őrei jelentek meg nála, s előmutatva a királpártiakhoz írt több levelét, elfogták, Párisba hurcoltatván, s a St. Marguerite fogházba zárták. Az agg iró legkisebb gyermekének, az alig tizennyolc éves Erzsébetnek volt csak megengedve, hogy atyját meglátogathassa, sőt e fiatal leány, ki atyját

szépsége pompájában, fájdalomában és kétségbeesésében oly jelenség volt, hogy a durva tömeget egészen meghatotta. Maillard azonban fagyos ridegséggel kiáltott: „Polgártársak, ez az ember itt arisztokrata!” A szegény leány atyja elébe állt: „En vele akarok meghalni!” kiáltott s aztán gyermeki szíve sugalatta szerint kezdett szólni, könyörögve, hogy atyját szabadon bocsássák.

Most a tömegeből egy jakobinus lépett ki. Durva, kegyetlen alak volt, mely éppen akkor jött a nyak-

től mellől s ruháján látszottak a véryomok. De e pillanatan megváltoztak látszott.

— Ugyan kis polgártársnő, győzze meg Maillard polgártársat, hogy a szabadságot és egyenlőséget nem gyűlöli, s akkor minden jó lesz. Igyék velem a nemzet jólétéért, és fogadom, hogy atyja megszabadul.

Poharat adtak azonnal a leány kezébe, ki csengő hangon mondá: „Eljen a szabadság, egyenlőség!” és koccintott a marcona férfival.

A tömegnek tetszett a dolog. „Helyet az aggnak és az erénynek!” — kiálták, s Czotte urat s leányát erőszakkal vitték ki a vészes teremből, és szabadon engedték.

Hanem szeptember 13-án ismét elfogták az agg irót, azon okból, mert törvényellenesen tették szabaddá, anélkül, hogy ítéletét hallotta volna. Most halálra ítélték és szept. 20-án feje alá hullt.

A május-fa.

A kalendáriumi számítás szerint ekkor van nevenapja a természetnek, ennek a bájos lénynek, mely pompájútt ekkorra már felüli és egész szépségét kitárja.

Mint az ő dalosai, melyek hajnalban üdvözlik mindíg: e napon az emberek is hajnalban kelnek föl, hogy üdvözöljék. A mérsékelt éghajlat alatt mindenütt a természet ünnepe e nap.

A fölülmulatlan szépséget és bájt összekötésbe hozta az emberi szív legyöngédebb érzelmé: a szerelem, a szív választottjával, s a szép hajnalban felköszönti azt is. Még a rideg nagy városokban is meg van a szokás, hogy a szép leányok lakását virágos fával jelölik meg. Kisvárosokban és faluhelyeken pedig olyan általános ez, hogy a mely lányosház előtt nincs május elsőjének virradására május-fa, arról aztán sokat tudnak beszélni a vén anyókák. Gyakran egész erdő bánja a május elsői szokást.

A boldog udvarló, a ki már mátkás vagy közel van hozzá, hogy azzá legyen, nagy muzsika szóval ülteti le az aranyos csafrangokkal, narancssal, aranyos díóval tele aggatott májusfát a ház elé. Mig a boldogság rejtettebb utjain járó itt is eszöndesen helyezi az ablak elé, vagy a kapu-fél fához a zöld galyat.

A lány szemét kerüli ilyenkor az álom, lesi a neszt, mely a ház körül hangzik. Vajjon tesznek neki is májusfát és vajjon ki teszi? Ezen az éjjel nem lehet aludni!

Jelen számunk egyik képén két fiatal leányt lehet látni, kiket már éjjeli pihenésükből vert föl az ablak előtt hangzó zörög. Ők tudják, ha azt látják-e az elővigyázatból függöny nélkül hagyott ablakon keresztül, a kit egyik vagy másik óhajti, hogy ne csak május-fát tűzzön a ház elé, hanem kebelére is tűzze bokrétnának.

Egy jezsuita-növendék.

Hazánkban ma is vannak jezsuiták s vannak szülők, kik gyermekeik nevelését azon szerzet tagjaira bízzák, mely szerzet sötét működése anynyi nyomort árasztott már a világra.

E helyütt tehát egyszerűen egy jezsuita-növendék történetét adjuk, mely fölvilágítást nyújt arra nézve, hogy mily hajlamokat, mily esirákat juttatnak Loyola Ignác tanulmányai a rájuk bízott ifjak lelkébe.

Ezen jezsuita-növendék Németország egyik költője, Bronner Ferenc, kinek 1795-ben három kötetben megjelent önéletrajza rendkívül érdekes mű, melyben a zárdái életet vázolja s pedig oly élénken, hogy Gervinus szerint e könyv megragadóbb minden zárdá regényénél. Bronner papnak lévén száruva, a rá nézve türhellen békékből kiszabadította magát, hanem ismét visszatért bűnbánólag, míg végre örökre megszökött a kolostorból. Nyugodt és kiméletes előadása belője enged pillantanunk a jezsuita-zárdákba és iskolákba.

Bronner Ferenc Hóchstädtben, szegény téglavető szüléktől származott s apja és anyja véghetlen nagy szerencsének tekintette, hogy őt a dillingeni jezsuita iskolába, vagyis ugynevezett deák-semináriumba ingyen fölvetették. A még nem tizenkét éves fiúnak már a következő évben a jezsuiták külön methodusa szerinti latin nyelv-tanuláson kívül, egyházi gyakorlatokban is részt kellett vennie. A három legalsóbb osztály „apró diákjaiból” ugynevezett örzőangyal-szerzetet alkottak, melynek azután a jezsuita tanítók egyike vasár- és ünnepnapokon szent Alajosnak, ennek a nagy vezeklőnek életét követni folytonosan ajánlotta. A kis szerzetesek mindegyikének hetenkint egy-egy cédulát kellett letennie a szerzetes oltárára, melyre címül az vala írva: „bona opera” s ezen cédulákra kellett följegyezniök azon vezekléseket, önsanyargatásokat, alamiznaadásokat, melyeknek magukat a kis szerzetesek alája vetették. A szegény gyermekeket unszólásokkal és magasztalásokkal buzdították arra, hogy versenyezve kinezák magukat a legiszonyatosabban. Így többek közt az egyik diákoeska nagy díesértben részesült, mert cipője fenekére apró köveceset rakott s úgy járt sétálni. Hogy tulgegyen rajta, Bronner a saját eszmájába oly módon vert vasszögeket, hogy azok hegyei befelé álljanak. Ily módon azután ezen ifju lelkek természet ellen való korai, beteges, vallási rajongásba estek. A szent Szaniszló és szent Alajos csodájáról szóló azon elbeszélés, hogy ezek áldozás közben a föld színe fölött három láb magasan lebegtek a légben, Bronnerben azon reményt keltette, hogy fokozott áhítatossággal ő is részesülhet ezen kegyben: gyakran, midőn áldozás után a pad fölé hajolt, könyökeire támaszkodva térdeit a levegőbe emelte, megkísérleendő: vajjon nem bírja-e el már őt a levegő? Épen ily korán ette belé magát a gyermekszívembe a jezsuitikus tanok gonosz mérge.

„Minthogy — ugymond Bronner — a „jó szándékról” annyit s oly rábeszélőleg prédikáltak nekünk, azért minden tettemhez oda esatoltam a „jó szándékok,” azaz gondolatban így szóltam: „Uram! a te irántad való szeretetből teszem ezt vagy amaz” stb. Ezzel — a nyert tanítás szerint — azt hittem, hogy minden tettemet-szentté teszem. Ha tehát olyasmit akartam, a mit bűnnek tartottam, csakhamar könnytettem lelkiismeretem azon tannal, hogy a jó szándék, a jó cél szentesíti az eszközöket. Hazudtam, civakodtam s egyáltalán bűnöket követtem el — ad majorem Dei gloriam istennek nagyobb díesőségére.”

Legendák és esodátörténetek olvasása következtében a fiuk feje még jobban megzavarodott, s egy missionáriusnak három napon át egymás után, zárt ablaktáblák mellett, sötét teremben tartott vezeklő prédikációi a gyermekeket csaknem vallásos örfjongsébe ejtették.

„Ez időben semináriumnunk falain egyetlen képet sem lehetett látni, mely előtt egy-egy diákoeska ne térdelt volna, vagy élével fölfordított fahasában, vagy tuskés övvel (cilicium) dereka körül, vagy ostorral kezében. Én éjjelenként apró, éles fahasábokon aludtam, nappal ciliciumot hordoztam derekam körül; mielőtt lefeküdtem, kötelekkel ostromtam magamat s így oly nagy vezeklővé akartam válni, mint a milyen volt szent Alajos. A vezeklési düh annyira megszállott engem s velem egykoru társaimat, hogy titokban áhítatos összejöveteleket tartottunk, szent remetékről és vezeklőkről escevegtünk s egymás meztelen hátát ostromoltuk. Végre meguntam ezen vezeklő életet, mert némely társam a esomós kötelekkel nagyon erősen vert. Hogy tehát az ostorzók szigorát enyhítsük, egy-egy krajcárral avagy valami nyalánsággal megvesztegettük őket. Végre tanítóink belé avatkoztak dolgunkba s megtöltötték zugokban való összejöveteleinket.”

Hogy egyébiránt a tanítók gyanakodása nem volt alapatlan, Bronner csakhamar tapasztalta, midőn a diákok egy szent operát játszottak.

Maga a gyónás is veszélyes volt a növekvő gyermekek képzelmeire nézve. A gyóntató olyannyira tövéről hegyére kérdezte ki őket, s addig kutatta, vajjon így és így nem vétekettek e, míg nem oly bűnökkel ismerkedtek meg, melyekről azelőtt fogalmuk sem volt. E mellett nem állhattak ellent azon kísértésnek, hogy a casuista jezsuiták által irt ocsmány könyvekből kiváncsiságukat ki ne elégtették, kezükben szótárral ígykvén fölvilágítást nyerni olyas dolgokról, melyek különben bizonyára ismeretlenek lettek volna előttük.

Bronner mint tehetséges és szorgalmas tanuló, gyorsan emelkedett osztályról osztályra s egy könyvkötővel való ismeretsége folytán hozzájutott az azonkori legjobb német költők műveihez, e mellett szorgalmasan olvasta a latin klasszikusokat s végre maga is megkísérlte verseket írni. Hanem a németországi jezsuiták egyszerre csak elhatározták, hogy tanítványaiktól elszednek minden német könyvet. Tehát Bronnernek könyveit is elszedték, hanem a fiatal irodalombarátok csakhamar újabbakat szereztek maguknak s most ezeket még szorgosabban dugták el.

Midőn Bronner tizennyolc éves korában szülőföldjét meglátogatta, itt előbb a hochstaedti plébános, aztán pedig édes anyja is rábeszélte, hogy léjjen be a donauwörthi bencés zárdába. Habár Bronner inkább szeretett volna világi pappá lenni, engedékeny természeténél fogva, kivált édesanyja rábeszéléseinek nem birt ellene szegülni, ki eléje terjesztette, hogy a zárdában nemcsak hogy azonnal ellátják, de ő is kimondhatlan boldognak fogja magát érezni, hogy tisztelendő ur fia lesz, ki érte misét olvashat. Így tehát nemsokára a zárdá falai közé lön zárva.

Szegényesen butorzott, füstös s egérlyukakkal telt szobájának legalább bájos kilátása volt s remélni kezdte, hogy szent Benedek rendi szabályaival egyesítheti magát tanulásvágyát s a belletrika iránti előszeretetét. A zárdá borbélye végbevitte rajta a tonsurát, a rend esukláját ráöltötték s így megkezdődött noviciatusága.

„A katekizmusnak zsöngé gyermeki fejekbe töleséren való betöltögetésén kívül nem tudom, mi képes az egészséges emberi észet megnyomorítani, a szellemet jobban megtompítani, mint az a mód, a hogy a noviciusokkal rendszeren bánnak, — mondja Bronner. Napjának nagy részét gondolat nélküli karénekléssel kellett eltöltenie, mi már reggeli négy óraker, az első hajnali misén kezdődött. A többi idő acesetái munkák olvasásában, szüz Mária tiszteletére való breviarium leimádkozásában, az olvasó ledarálásában, mindennap a novicius-mesternek benyújtandó szent értekezlet készítésében, végre a zárdái helyiségek kisöprésében mult el, minek jutalma egy-egy korsó sör szokott lenni. A noviciusoknak minden vasárnap a novicius-mesternek kellett meggyónniök a héten át elkövetett bűneiket, mi közben magukat „prosternálniök” kellett, azaz esuklájukat fejükre huzva, egész hosszukban a földre kellett magukat vetniök s addig feküdniök a porban, míg a mester nem kiáltotta: „Surgite,” keljetek föl! A penitenciák a bűnök mivolta szerint abból állottak, hogy a vezeklő például nem kapott bort, hogy peesenyéjét salátá nélkül adták neki, hogy a földön kellett ülnie, stb.

Hanem Bronner csakhamar megtudta a fiatal barátoktól, hogy nem szükséges magát oly szigoruan tartania a rendszabályokhoz; nem sokára ő is részt vehetett velük a vad tivornyákban s így a szemérmetes ifjut csakhamar korhely noviciussá változtatták. Megtanították arra is: hogyan mutathatja magát szigoru vezeklőnek anélkül, hogy a legesekélyebb kényelmetlenséget kellene éreznie; mert a nagybőjtben hetenkint legalább kétszer kellett volna magukat a ciliciummal s az ostorral kínozniök. Ha tehát a noviciusok mestere estenként a cellák ajtajainál hallgatózott, a buzgó barátok ostorokkal irgalmatlanul verdesték borszőküket vagy ágyukra kiterített esuklájukat.

De bár Bronner a zárdai élet nyomorúságos voltát mélyen is érezte, vigaszt mindannyiszor a könyvtárban való lovpa olvasásban, mechanikai munkák- és játékokban talált. Szabad elhatározásra nem volt elég ereje s így noviciatuságának letelte után letette a szegénység, tisztaság és engedelmesség hármias fogadalmát. „Bonifaciuss” szerzetesi nevet választott magának s aztán szüleinek és barátjainak jelenlétében beöltöztették. Annak jeléül, hogy az új barát ezutánra az egész világ számára meghalt, esuklyája hasadékat areában összevarrták, az oltár lépésőm végig kellett feküdnie, halotti szemfedővel letakarták, s temetési gyertyafénynél gyászzeneket hangoztattak fölötté. Midőn szabad volt fölkelnie, sorban minden egyik baráttól testvéri csókot kapott. A nap többi részét cellájába zárkózáva, buzgó szemlélődésekre kellett fordítania. Összevarrt esuklyáját csak másnap fejtették szét s az így mintegy újra feltámadtnak megengedtetett a más emberekkel való érintkezés. Nemesak maga Bronner bánta meg későn megváltoztathatanná tett lépését, hanem édes anyja is, midőn a beöltöztetést követett napon szemtanuja volt, hogy a fiatalabb barátok mily vidáman mulatoznak a jelenlevő leányokkal és asszonyokkal.

Bronner szerzetesi életének első szakát filozófiái és matematikai tanulmányokkal töltötte el; hanem e miatt mindig küzdeni kellett a priórral, ki a hiú világi dolgoknál sokkal jobban szerette az egyházi vezekléseket. Bronnernek cellája ablakából a Dunára pompás kilátása nyilván, innen nyert ihletet szép „Halász idylljeinek” írására s nagy örömeire szolgált az erdeket járnia is, midőn az apát vadászatai alkalmával neki a fiatalabb barátokkal együtt hajtóként kellett szerepelnie. Fizikai tanulmányai mindenféle hőborra vezették: igyekezett perpetuum mobilét és röpülő gépet készíteni; e mellett theologiai kérdésekkel is kizozta magát: így például a pokoli büntetéseknek örökké tartását nem bírta összeegyeztetni az isten legfőbb jóságáról való fogalmával, s mint-hogy a katolikus tanok fölött való bár tudományos kérdéseket is még mindig halálos bűnöknek tartotta, ezért buzgón imádkozgatott istenhez, hogy mentse meg őt az eretnokségtől.

Az első regény, melyet olvasott, ily címet viselt: „Siegwart. Zárda-történet.” Ezen könyv a huszonegy éves ifjában új érzelmeket kellett s lágy szíve szerelm és boldogság után epedett. Nemsokára megismerkedett egy épen oly szép, mint erényes leánnyal, ki mint Bronner egyik szerzetestársának közeli rokona, gyakran meglátogatta a zárdat; csakhamar viszony fejlődött ki közöttük, mely mindkettejük kivételes ártatlansága következtében tiszta maradt.

Bronner az apának kedvét megnyerte egy énekes játéknak névnapjára való készítésével, s így ez őt előbb sub-diaccnána levén, Eichstaedtbe küldötte, hogy ott magát óhajtatásához képest a matematikában kiképezhesse. Itt azonban Bronner egy szabadkőművesrel ismerkedik meg, ki rávette, hogy vétesse föl magát az „illumináltak” rendjébe. E lépése egész életére elhatározó befolyást gyakorolt.

Bronner mindazáltal folszenteltetik papnak; az egész cerimónia, különösen, midőn összekötött kezei a szent olajjal megkenetnek, mi által csodaterővel ruháztaték fel, visszataszítólag hatott reá, mindazáltal azzal nyugtatta meg lelkiismeretét, hogy jövőben isten kegyelme valami csoda útján még beléje ihleti azon hitet, melylyel most nem bír. Első miséje (primitiája) alkalmával az ő kezéből részesült ekkor már férjnél levő imádotja az oltári szentségben, s miután a primitiáló „papi vőlegény,” azért „menyasszonyául” ezen kedvesét választotta.

Bronner világi környezetéből való visszatérése után a szerzetesi életet kétszeresen terhesnek érezte, s különösen terhes volt rája néve a khórúsan való éneklés. Mint minden zárdaiban, úgy

itt is két, egymással ellenséges párt volt: az öregb és fiatalabb barátok pártja. Szegény emberek gyakran kinalták meg Bronner keservesen összegyűjtött filléreikkel, hogy olvasson értük misét; ha ajánlkozott, hogy ingyen is megteszi ezt, annak következése csak az lett, hogy a pénz aztán más pap zsebébe jutott. Papi foglalkozásaiból csak a prédikálást üzte örömmel, hanem a gyóntatást utálta.

Ezen életet mindazáltal valószínűleg még sokáig tűrte volna, ha hogy külső körülmények nem kényeserítik elhatározására. A nagyon pazarló és kártyás apát ropant adóságokba keveredett. Ez időben a zárda jelentékeny adományhoz jutott; az apát tehát azt kívánta, hogy a zárda vegye át ezen összeget s adja ki négyes kamatra. Bronner tiltakozott, mert — ugymond — a zárdaának amugy is elég jövedelme van s mert a kamat nagy, minthogy akkor hármias kamat volt a szokásos. Ezen tiltakozása folytán a barátok többsége hozzája esatlakozott s az apát javaslata megbukott, hanem Bronner is kegyvesztésbe esett, minék következtében a többi szerzeteshez való viszonya egy esapással megváltozott: „mert zárdaiban csaknem olyan az élet, mint az udvaroknál, — mondja Bronner; — a ki kegyvesztésbe jut, mindenkinek játék lapdjává válik. Az irigység eddig csak hátam mögött működött, most a gúny és civakodás már szembe is szállt velem.” A prior nagyon szigorúan bánt vele, a barátok esufolták, ingerelték, üldözték. Állapota türelten lett, s midőn egy félreértés következtében azt is hitte, hogy kedves méltatlan hozzája, végre elhatározta, hogy az általa teljesen meggyűlölt kolostorból megszökik.

Megszökve, Zürichben mint nyomdai szedő kereste kenyerét, hol megismerkedett a híres Geszner költővel, ki őt batorította az írásra. Hanem apátja fényes ígéreteket tett neki, ha visszatér s a gyöngye ember engedett. Az ígérek nem teljesültek s így Bronner újra megszökött; újra Svájcba ment. Zürichben kiadta „Halász idylljeit” s aztán a francia köztársaságban kísérlette meg lelkészi állomást nyerni. Colmarban azonban meggyőződött, miként a terrorizmus és az „ész cultusa” mellett eszményeit nem valóíthatja meg s így visszatérve Svájcba, hátra levő napjait üdvös tanári pályán töltötte el. 1850-ben halt meg.

A szuezi csatorna első évi forgalma.

Ezen világra szóló mű megnyitása, — melynek hivatása volt a földközi tenger vizeit Ázsia tengerreivel egyenesen összekötni s lehetővé tenni, hogy az Európából Keletindiaiba menő hajóknak ne kelljen egész Afrikát körülhajóznok, — izgalomban tartotta volt 1869. őszén az egész művelt világot, s megjelent azon ünnepélyen a magyar király is és miniszterelnökünk gr. Andrássy Gyula.

Most előtünk fekszik a csatorna első évi forgalmának kimutatása és az nem igen vigasztaló. Egy év alatt ugyanis a Középtengerből az Arabstengerre a csatornán keresztül összesen 292 hajó ment, tehát valamivel több, mint 5 hetenkint, s így napjára nem is esett egy-egy; az Arabstengerből a Földközi tengerbe 199, tehát nem is 4 hetenkint. A csatornát összesen 491 hajó használta. Az összes bevételek a kalauz- és vontatódíjakkal együtt 5,070,000 frankra rugtak. A csatornán összesen nem egészen 500,000 tonnányi terhet (egy tonna 20 mázsa) vittek keresztül, holott évenként összesen 6 millióra, vagyis 120 millió mázsára számoltak.

Ezen számokból az is következik, hogy a csatornán átkelt hajók átlagosan 1000 tonnásak voltak. Ezen utat csak 27 vitorlášhajó használta, holott Lesseps, a csatorna alkotója, kizárólag csak vitorlášhajókra számított.

Az 5 millió franknyi nyers bevételből levonandók a kezelési év föntartási költségei s hogy ez utóbbiak később mennyire fognak rugni, azt most

megközelítőleg sem lehet kiszámítani; lehetséges, hogy a jövő év az első év bevételét egészen elnyeli, de megtörténhetik az is, hogy a jövedelem megmarad.

Az első év természetesen középszerű évnék sem vétethetik, mert a forgalomnak előbb még hozzá kell szoknia ezen utoz s hozzá is fog szokni. A tonna-szám tehát már a közelebbi évben is könnyen megkétszereződhetik s 10—15 év mulva háromszor akkora is lehet, mint ma. De mi még mindez? Föltéve, hogy 1885-ben másfél millió tonna terhet szállítának át a csatornán mindkét irányban, ez esetben a csatornaépítő-társaság bevétele 15 millió frank lenne, miből ha 5 milliót kezelési és föntartási költségekre vonunk le, 300 millió befektetett tőke után 10 millió maradna osztaléknak, azaz minden 10 frank után 3 1/3 percent, s hozzá még mintegy tíz évet vehetünk, mely idő alatt a részvények semmi osztalékban sem részesülnek, mi a vállalkozott tőkepenzesekre nézve nem nagyon kecségetető kilátás.

Mint-hogy iparos évszázadunkban az eredményt nyújtja a vállalatoknak a siker koronáját, azért a Suez-csatornát meglehetősen sikertelen vállalatnak kell tekinteni. Az angolországi vasúthálózat negyvenszer többé került, mint a Suez-csatorna, azaz tizenkétszer millióba, de meghozza a maga — bár mérsékelt — kamatait, minélgyoza ezen vasúthálózat nemzetgazdasági szempontból hasonlíthatatlanul nagyobbserű mű, mert csupán negyvenedrészének a forgalom számára ép oly szolgálatot kell tennie, melyet a Suez-csatorna talán csak tizenöt év mulva fog tenni.

Vegey közlemények.

(*Újságok Kínában.*) A „Fu-scho” igazi mintaképe a kínai újságoknak. Alakjuk és nagyságuk majdnem hasonló papírújságokhoz, csak-hogy valamivel hosszabb, de kissé keskenyebb. A példányok írók által másoltatnak; de címük nyomtatott, tartalmát pedig a kormányzó irodájából naponként kiadott híredek képezi. A közzétett hírek nagyobb részét a hivatalnok egymásközi látogatásából állnak. Néha-néha melléklapja is van, még kisebb kiadásban. Emilltet lapnak múlt év október 10-ikén következő tartalma volt: „Ma a kormányzóal következő hivatalnokok mutatták be magukat: Weig-fang, ki a Yung-an-ból jövő foglyokat a fővárosba vezette; Ma-Kienschen és Ping-pien-yuh visszatérőkben Schang-sehon és Schang-schunból; Ma-Kienschen szabadságidőt kért; Pien-Kui-Lang bucsut vett, minthogy Yen-pingbe utazik, hol a katonáknak élelmet fog kiosztani. Ma a fő kormányzó az irodalom templomába ment áldozni, honnét palotájába tért vissza.” Ez az egész újság tartalma. Egy egész évfolyamot egy fél óra alatt el lehet olvasni. (Az „All the year round”-ból.)

Breuer Ármán.

Hírek.

— (Szemere Bertalan és b. Perényi Zs. hmvái.) Borsodmegey kúriói fiának, s a haza egyik jelesének, Szemere Bertalanak hmvait apr. hó 28-ikán egy miskolci küldöttség jelenlétében a buda-rácvárosi temetőből fölvettek, és díszes érekegorsóban Miskolcra szállították, hol az Avason nagy díszszel máj. 1-én temették el. — Az 1849. okt. 25-én kötél által kivégzett b. Perényi Zsigmond földi maradványait pedig az üdvözölt fia apr. 27-én vette föl a józsefvárosi régi temetőből. A koporsó már szétrohadt, a boldogultnak is már esontváza van meg, de szakálla teljesen ép. Egy üvegfedélel ellátott érekegorsóba helyezve szállították a kerpesuti temetőbe, hol rövid egyházi szertartással ideiglenesen az Aul-féle sírbólba helyezték addig, míg a díszes sírbolt elkészül.

— (A homok mentáz helyiségül) három hely van felajánlva. Egyik Aszodon egy tágas kastély, másik a Soroksárra vezető úton a „Sperl” nevű vendéglő közelében egy 4000 négyzetű ölnyi szántóföld, a harmadik pedig Tétényben a fél részben b. Pacazziné asszony és fél részben a gr. Hugonnyar ur által bírt kastély. A helyek megvizsgálására egy bizottság tetszését. Csakely átalakítással 200—300 honvédelmet lehetne itt kényelmesen elhelyezni s ára (60,000 frt) sem túlságos. Az ügy a közelebb tartandó országos honvédegyülés elé fog terjesztetni.

— (A képzőművészeti társas.) két elnökévé gr. Waldstein János és Pulszky Ferenc vannak kinevezve.

— (Az árvízkiaróultak javára) rendezendő bazár máj. 6-ikán nyílik meg a redout termében.

— (Zrínyi és Frangepán kivégzetésének) két-százados évfordulója alkalmából a „Kelet“ emlékeztetőbe hozza dr. Miksa Györgynek, a magyar történelmi társulat kolozsvári nagygyűlésén harmadfelvétel előtt tett amaz indítványát, hogy a nemzet e nagy mártírjainak hamvai országos költségen Bécsújhegyből honi földre szállíttassanak. Mivel több gyászimnédjót nem rendezhetünk a hazáért elvérzettnek, mint a porhüvelyüket két száz év után visszajadnak a honi földre.

— (Az unitáriusok e nyár folytatán) Londonban nagy nemzetközi meetinget tartanak, melyen az erdélyi unitárius egyházat Brassai Sámuel, az erdélyi múzeum igazgatója fogja képviselni.

Jótékonyások. (Gr. Károlyi Alajos) 2000 forintot lépett az irói segélyegylet alapítói közé.

— (Gr. Andrásgyula miniszter-elnök) 1000 forintot adományozott a zemlénegyei kórház, és ugyanannyit az ott fölláttandó leány-nővelde alapjára.

A tudom. akadémiá april 24-iki összi-ülése csupán folyó ügyek elintézésével foglalkozott. Lónyay Menyhért — ki elnökölt — jelenti, hogy az Eötvös emlékeztető ünnepelő ülése, az elhunyt halálának évfordulójára jövő évi február 2-kára tűzött. A főtitkár jelenti, hogy Heindinger Vilmos a híres geológus s a társaság külföldi tagja márc. 19-én Dornbachban meghalt. A vallás és közokt. minis. egy leírata tudósítja a társaságot, hogy (sopron-megyei) lebényi régi templom helyreállítására 3000 forint engedélyez. Olvastatik továbbá a honv. miniszter leirata, melyben az kéri az akadémiát, engedné meg, hogy azon bizottság, mely a Pál Károly által készített hadiszórtat kiadására és bírálatára lön kiküldve, használhassa az akadémiá könyvtárát. Az akadémiá egy régi határozata nyomán minden ily munkának előbb az akadémiá nyelvtudományi osztályával kell közöltetnie. Főtitkár előterjeszti azon bizottság jelentését, mely az oktatási minis. megbízásából készített régészeti tvjvsolat jogi szempontból való bírálatára, illetőleg módosítására lön az akadémiá részéről kiküldve. E jelentés, valamint a régészeti bizottság kisebbségének külön véleménye, az oktatási-miniszteriumnak fog fölterjesztetni. — Olvastatik az első hazai takarékpénztár irata, melyben kéri a társaságot, jelölne ki azon szakot, melyben a tudomány terén jelenleg irodalmunkban legnagyobb hiány jelentkezik, hogy a Fáy-pályadíj kitűzése, melynek joga a takarékpénztár-egyletet illeti, ez irányban történjék. Véleményadásra kiadatik az osztályoknak. Pesty Frigyes I. tag kéri, miszerint folyamodását a miniszteriumhoz, miszerint neki engedessék meg a bécsi udvari könyvtárban történeti tanulmányokat tenni, a társaság támogassa. Elfogadtatik. — Dr. Poór Antal a hölgydíj pályanyertes művének saját költségén való kinyomatását jelenti be.

A Kislaludytársaság apr. 26-iki ülése rövid, de érdekes volt. Greguss Á. olvasta föl tartalmát és szépen irt értékesztést „Mesterség és művészet“ címen, érde-

kesen fejtegetve a köztük levő határokat, s megafolyva sok erre vonatkozó hibás tévedt. Utána Dalmady olvasta föl „Nyáry Pál temetése“ című, meleg hangú lyrái költeményét. A titkár pedig bemutató Balogh Zoltánnak „Alpári“ című költői beszélyét, melyet Szigligeti és Arany László fognak megbíralni; továbbá az Ember György által fordított oláh dalfürzért, melyről Vulkanu fog ítézi véleményét adni. — Molière-nek Szász Károly által fordított három színművét: „A pörül járt negédek“, „Sganarelle“ és „Kénytelen házasság“ c. műveket, Szigeti József és Dux Adolf — mint bírálok — minden észrevétel nélkül ajánlák kiadásra. Rákosi Jenő lefordítván Shakespeare „Cymbeline“ -jét, ezt Zichy Antal és Szigeti J. fognak bíralni. Alapítói tagok is jelentkezték e hóban: a debreceni kereskedelmi ifjak onképző köre s Kónyi Manó és neje száz-száz forinttal, gr. Vay Károlyné pedig kétszázal. Tovább a pesti első takarékpénztár az idén újra kétszáz forinttal gyarapította a társaság tőkét.

Regyletek, közintézetek. (A képző művészeti társulat) idei évi közgyűlése máj. 14-ikén d. e. 10 órakor lesz.

— (A magyar-honi földtani társulat) april hó 26-án tartott rendes évi közgyűlésén felolvastatót a titkári jelentés a társulat működéséről és állapotáról, miből kiemelendő, hogy az eddigi évkönyvek helyett a földtani közlöny havi füzetek alakjában jelenik meg. A pénztárnoki jelentésből kitűnt, hogy a társulat 3198 ft. 55 krt bevott, 3043 ft. 2 krt kadott, és jelenlegi vagyona 4340 ft. 53 krtól áll. — Továbbá felolvastatót a nm. kereskedelmi miniszterium leirata, mely szerint a magyar kir. földtani társulat a magyar királyi földtani intézet tudományos esereviszonyba lépni engedtetett, s mely abban áll, hogy a társulat minden saját költségén gyűjtött és gyűjtendő földtani tárgyakat az intézetnek ajándékozza, ellenben az intézet kiadandó évkönyveinek 200 példányát a társulatnak, tagjainak számára, évenként ingyen átengedi. — Végre a tisztviselők és választmányi tagok új választásához fogván, a következő urak választottak: Reitz F. elnök, Szabó J. alelnök, Bernáth J. első titkár, Koch A. másodtitkár, Czanygya J. pénztárnok, Boeckh J., Brújmann V., Friedlitzky J., Hantken M., Hofmann K., Hunfalvy J., Kunecz P., Péch A., Tóth A., Wartha V., Wettstein A. és Zsigmondy V. választmányi tagok.

Festészet. (A képzőművészeti társulat kiállítása) néhány nap előtt nyílt meg, de mivel folyton érkeznek külföldről is képek, a jelenlegi sorozat csak máj. 10-ikeig marad meg, s azontúl újabb festmények lesznek kiállítva. Nem olyan gazdag ugyan, mint a tavaszi, miután Párisból most nem lehet képet kapni s a német vaspályákon is nehéz a szállítás, mindamellett vannak figyelemreméltó külföldi és bécsi festvények is. Ilyenek Schleichtól „Falu vége“, a müncheni Wöschertől „Malom a völgyben“, Polláktól „Galambposta“ (Rómából), a stuttgarti Riedmülleről „Alpesi táj“, Schmith angol udvari festész „A sítántól kísértett Krisztus“

(mely azonban nem éri meg nagy árát: a harmadfélezer forintot), a düsseldorfi Lichtenfeld „Hegyi vidék“, bécsi Brunner „Sziklás táj“, bécsi Hansch „Alpesi tájképei“, Blass „Agarászta Magyarországon“ (Bécsből), stb. A társulat képei közt sok joles van. Például Lotz Károly szénrajzai, melyek a múzeum lépcsőház mennyezetére tervezve, allegorikus rajzok: a képzetet, a hagyomány, felkésesed a szép iránt (melyen egy ifjú átkarolja kedvesét, s ennek falra vetődött árnyékát igyekszik lerajzolni a falon), a tudományok, költészet és művészetek szép allegorikus csoportjai. Látnuk továbbá az oldalfalakra szánt rajzokat is: a hunok betörését Európába: a Volga partján nomád életet vivő őseket, a mint őket egy táltos buzdíja; a kivándorlást, a vész-szerződést, a honfoglalás harcát, az alpári csatát, Zalán futását s a legyőzött fejedelmek hódolatát a trónon ülő Árpád előtt. Székely Bertalan a Bécsben is föltűnt „Lélat a hatyúval“, Ligeti pedig az akadémiá terem számára festett négy tájképet és Tisza-Beót, a szöke folyó viz-tükrével; Molnár két életképet: a „Jótékonyt“ s „A tiris által megtámadt karaván“ -t; Mészöly Géza két kisebb tájképet, s a Lenua egyik katedeméyéhez készített szénrajzot, melylyel a bécsi akadémián jutalmat is nyert; Brodsky egy tájképet; Valentini cigány kunyhót, stb. A Waldstein-féle albumból is sok aquarell látható Felső-Magyarországtól tájáról. Díesdréttel említhetjük meg Engel négy szép szoborművét is: „A fogoly Amor“ -t, az ártatlanságot, s a vadászat előtt és után című jelves műveket. Szóval, a ki meglátogatja a tárlatot, fog ott találni sikerült műveket. Bárha többen látogatnának, mint rendszeren szokták!

Szerkesztői üzenetek.

— *Amacher J.* beszélyét el fogjuk olvasni legközelebb. — *Dunaföldvár.* Készen a figyelemzetésért. Ama másik dolog sem lenne érdektelen, s kisérletet teszünk a siker koronázására.

— *Stóber capla.* Nem közöb hété. — *Kis-Ujszállásra.* H. L. urnak: Ama sorozatot közölni fogjuk legközelebb. Azóta, mióta beküldtetet, nem történt e valami, mit kiegészítésképpen hozzá kellene írni? — *A „Balaton társadé.“* Ily népmondákat a népet jellemző egyszerűséggel és nem a novellát jellemző részletekkel kellene előadni. Az ilyeneknél mindig az eltálat hang s a kellő forma a főkéllék.

TARTALOM:

Cikkek: „Révész Bálint superintendens.“ — „Briant a természethez.“ *Uj. Abrányi Korcell.* — „Egy komédiáns.“ (Penn H. beszélye). — „Gróf Zrínyi Péter és Frangepán Ferenc örgrót közös sírja és kivégzetési helye Bécs-Ujhegyen.“ *Dr. Szentey János.* — „A párisi forradalmak.“ — „A május-fa.“ — „Egy jezsuita-növendék.“ — „A suzi csatorna első évi forgalma.“ — „Vegyes közlemények.“ — „Hírek.“ **Képek:** Révész Bálint. (Gondy Károly fényképe után). A párisi forradalmak I. Az 1871-diki aprilis napokból. A párisi forradalmak II. Az 1791-iki forradalomból. Életképek, III. A május-fa. (Báhm Pál rajza.)

Hirdetések.

A balaton-füredi fürdő-idény

megnyitása május 21-dikén.

Helyiség.	Gyógyhatányok.	Gyógyjavallatok.	Helyi viszonyok. Közlekedés.
Jelen fürdő-idény alatt megnyitandó új díszes palota, nagyobbitott gondosan művelt kert és sétányok, — ujonnan épült magánépületek (villák) által egész füredi külső alakjára megváltozván, nagyszerű fürdők jellegét öltö magára, így a legcélszerűbb kényelemmel felszerelt lakó-okra az egész fürdőhely területén megrendelések Ésny László igazgató úrhoz intézendők per Veszprém Balaton-Füred.	Kitűnő enyhe, különösen mellbetegeknek megkívántatás levegő , — kitűnő hatású juhsavó , — zsurgító és oldó vasasásványvíz — meleg balatoni, — meleg á-ványvízi vasas, — meleg természetes szénsavas, — pezsgő, vasas (szlácsához hasonló hatású) — malata — erasdeti kreutznaehi lugsó, — vasas lápsó (Moor) fürdők. Hideg balatoni, hideg ásvány-vízi pezsgőfürdők, női és férfiszórák ujonnan megnyitandó gőzfürdők, általában valamennyi fürdőhelyiségek a fürdőszettan ujabh-kori vívmányainak megfelelőleg vannak berendezve.	Tüdőbántalmak minden neme, általános kimerülés, vérszegénység, sáp- és gőrvély-kór, itegesség, gőresők, női bajok, emésztési és aranyúri zavarok, lépdegagnat, fővény-vesekővek, hólyag- és méhharut. Gyógyhatányok használatás módját illetőleg utasítást adnak: Dr. Orzovenszky Károly fürdő-iruzeti főorvos, ki az intézet orvosi vezetőségével van megbízva. Hurray István oradalmi orvos és műtő. Dr. Mangold Henrik magán-orvos.	Buda-Pestől, Bécs- és Kan-zsáról Siofokig vasúton, onnét az ujonnan épített „Kislaludytársaság“ gőzessel vízen egy fél óra alatt Füredre. Posta érkezik és indul naponta kétszer. Tavirda egész nap nyitva. Élelmezés kitűnő Rabsch vendéglőjében; vendégek kívánata szerint szobákban is. Kitűnő zene , szegedi társulat, Kitűnő színi előadás Labatár igazgatója alatt. Csónakázás — kirándulás a Balaton vidékére.

A balaton-füredi savanyuvíz pesti raktára nagyban és kicsinyben a Szt.-Ferenciek zárdájában van.

1—3 8

Az uradalmi igazgatóság.